

Paulina WINIARSKA*

*Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Oblicza śmierci mózgowej

Szóstego października 2015 roku w gościnnych murach krakowskiej Akademii Ignatianum odbyła się Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa poświęcona śmierci mózgowej i wątpliwościom wypływającym z tego procesu, które mają charakter tak natury humanistycznej, jak i empiryczno-medycznej. Spotkanie zostało zainicjowane przez ks. dr. hab. Grzegorza HOŁUBA, profesora Uniwersytetu Jana Pawła II, dr. hab. Piotra MAZURA, profesora Akademii Ignatianum, oraz dr. Piotra DUCHLIŃSKIEGO z Katedry Logiki i Teorii Poznania Akademii Ignatianum. Ponadto należy zaznaczyć, że jest to już trzecie spotkanie naukowe zorganizowane wspólnie przez obie uczelnie wyższe. Konferencja stanowiła godny polecenia i kontynuowania przykład kooperacji i dialogu pomiędzy Akademią Ignatianum a Uniwersytetem Papieskim Jana Pawła II w Krakowie.

Otwarcia konferencji dokonał Dyrektor Wydziału Filozoficznego Akademii Ignatianum ks. dr Stanisław ŁUCARZ. Celem konferencji była analiza fenomenu śmierci w ujęciu filozoficznym, teologicznym, medycznym, psychologicznym i prawnym. Problem przedstawiony w taki oto sposób domagał się zatem podejścia interdyscyplinarnego. Konferencję podzielono na trzy sesje tematyczne oraz panel dyskusyjny.

Pierwszą sesję otworzyła dr nauk medycznych Izabella STĘPKOWSKA, która w swym wystąpieniu analizowała obowiązujące

w Polsce kryteria i sposoby stwierdzania trwałego nieodwracalnego ustania czynności mózgu. Prelegentka zaznaczyła, iż w środowisku lekarzy trwa intensywna i niezwykle ostra dyskusja na temat definicji śmierci człowieka. Referowała, że najnowsze badania oraz doświadczenia lekarzy opiekujących się osobami w śpiączce wyraźnie dowodzą, że śmierć mózgowa nie może być definicją zgonu, ale zatrzymanie wszelkich funkcji życiowych.

Kolejny referat dotyczący śmierci osoby a śmierci człowieka wygłosił ks. dr hab. Grzegorz HOŁUB, profesor Katedry Bioetyki UPJP II. Ksiądz profesor dokonał krytyki koncepcji osoby w myśli naturalistycznej (Michael TOOLEY, Joseph FLETCHER). W swej krytyce przeciwstawił im arystotelesowską koncepcję duszy oraz jej teologiczną reinterpretację dokonaną przez św. TOMASZA Z AKWINU. Profesor Grzegorz HOŁUB stwierdza, że przypadek zaniku funkcjonowania kory mózgowej nie oznacza utraty istotnej części człowieczeństwa i nie zmienia faktu, że człowiek istnieje jako osoba ludzka. Śmierć mózgu sprawia, że osoba staje się ciężko upośledzona, ale fakt ten nie pozbawia jej statusu osoby.

Doktor Sebastian GAŁECKI podjął próbę zdefiniowania śmierci mózgu i związanych z nią kontrowersji ontologicznych. Zaznaczył, że zasadniczo istnieją dwa rodzaje kontrowersji: świadomość istnienia innych nauk i innych ekspertów oraz fakt, że teoria śmierci mózgu rodzi różnorakie niepokojące konsekwencje. W dyskusji nad kontrowersjami ontologicznymi wokół śmierci mózgu należy rozróżnić terminy: moment śmierci, kryterium dla ustalenia momentu śmierci, kryterium śmierci, kryterium pobierania organów, istota śmierci, gdyż współcześnie terminy te są nieostre i nieprecyzyjne. W związku z tym są często używane zamiennie, co już jest zasadniczym błędem.

Drugą sesję swoim referatem pt. „Reinterpretować czy porzucić harwardzką definicję śmierci” otworzył Dyrektor Międzywydziałowego Instytutu Bioetyki, ks. dr hab. Tadeusz BIESAGA, profesor nadzwyczajny UPJP II w Krakowie. Ksiądz profesor zaznaczył, że przez setki lat medycyna posługiwała się klasycznym kryterium śmierci. Przełomem w ustaleniu nowego kryterium śmierci był raport powołanej w 1968 roku Nadzwyczajnej Komisji Harwardzkiej Szkoły Me-

dycznej do Zbadania Definicji Śmierci Mózgowej. Autor w swoim referacie przedstawił ewolucję terminu śmierci, próby legalizacji nowej definicji śmierci, antagonizmy wypływające z owej legalizacji, jak i autorytety moralne, które zabierały głos w dyskusji na temat nowego brzmienia tej definicji.

Następnie głos zabrał Kierownik Katedry Psychologii Religii UPJP II ks. prof. Józef MAKSEŁON, który wygłosił referat dotyczący psychologicznego zrozumienia śmierci. Ksiądz profesor stwierdził, że lęk przed śmiercią jest jednym z najbardziej pierwotnych przeżyć w świecie ożywionym. U człowieka nabiera on szczególnego znaczenia, gdyż opiera się nie na rzeczywistym przeżyciu własnej śmierci, lecz na antycypacji prawdopodobieństwa jej nastąpienia. W sferze psychologicznej ściśle wiąże się z koniecznością gaśnięcia, jak i niemożnością dalszego rozwoju. Prelegent zreferował uczestnikom konferencji wszystkie aspekty lęku związanego ze świadomością odejścia (geneza lęku przed śmiercią i jego rodzaje, funkcje lęku i jego poziomu, rola religijności w procesie umierania, stanowiska wobec umierania, analizy tanatopsychologów dotyczące sposobów radzenia sobie ze świadomością śmierci oraz wychodzenia z etapu żałoby).

Natomiast o śmierci człowieka w perspektywie teologicznej opowiedział dr hab. teologii, adiunkt w Katedrze Katolickiej Nauki Społecznej ks. Andrzej MUSZAŁA. Ksiądz profesor podzielił swój wykład na trzy zasadnicze części, a mianowicie: definicja teologiczna śmierci według Katechizmu Kościoła Katolickiego, definicja śmierci (czym ona jest w rozumieniu teologicznym) oraz jej sens. Według autora referatu dusza nie jest w opozycji do ciała, ale jest jego formą, czyli wykazuje dualizm unifikujący. Prelegent dostrzegł wpływ platoników na ewangelizację i na niektóre koncepcje teologiczne. W rozumieniu księdza profesora śmierć podsumowuje sens naszego życia, nie jest końcem, ale początkiem, jest pocałunkiem Boga.

Ostatnią część wykładową otworzył swoim referatem pt. „Troška o człowieka na granicy życia i śmierci” ojciec, dr teologii Jerzy BRUSIŁO, adiunkt w Katedrze Teologii Pastoralnej Szczegółowej oraz w Międzywydziałowym Instytucie Bioetyki UPJP II w Krakowie. Prelegent wysunął tezę, że zasadniczo wiele terminów dotyczących

śmierci wymaga redefinicji i doprecyzowania. Proces odchodzenia od życia może być bardzo długi i złożony, a każdy etap jest inaczej przeżywany. Nie jesteśmy w stanie zdefiniować, kiedy się właściwie kończy i zaczyna stan terminalny, kiedy następuje moment deanimacji, kiedy w ustawianiu pracy poszczególnych narządów człowiek rzeczywiście odchodzi. W dzisiejszych czasach, gdy kultura usiłuje uciec przed śmiercią, proces troski o pacjenta na granicy życia i śmierci w stanie terminalnym/wegetatywnym jest szczególnie ważny. Lepiej minutę dłużej troszczyć się o człowieka już martwego niż minutę pozostawić umierającego bez troski, tak jakby już umarł.

Kolejną prelekcję wygłosił dr hab. nauk medycznych Piotr PRZYBYŁOWSKI, profesor UJ. Profesor przybliżył uczestnikom konferencji kwestię korelacji śmierci mózgu z transplantologią. Zaznaczył, że kryteria, za pomocą których zespół lekarzy orzeka o śmierci mózgu, są jasne i dla lekarzy bardzo czytelne. Wyraził niepokój, że funkcjonujemy w niedoskonałym systemie prawnym, gdzie nie ma przypadku na każdy odrębny przypadek. Autor zaznaczył, że musimy się otwierać na wszelkie dylematy związane z transplantologią, np. pobieranie organów od osób, które dokonały eutanazji. Edukacja i dyskusja powinny iść w parze, gdyż każda śmierć budzi spore emocje.

Jako przedostatni swój referat pt. „Kres życia a cel życia” wygłosił Kierownik Katedry Filozofii Człowieka, dr hab. Piotr MAZUR, profesor Akademii Ignatianum. Kres życia człowieka jest często łączony ze śmiercią jednostki. Śmierć nie finalizuje celu ludzkiego, tylko utrwała kondycję człowieka w momencie, w którym cel nie został zrealizowany.

Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie reprezentował ks. dr hab. Piotr ASZYK. Ksiądz profesor wygłosił referat na temat „Dyskursu wokół śmierci”. Życie człowieka to nieustanny wysiłek, by oddalić śmierć. Współcześnie zupełnie inaczej wygląda akt umierania. Mnogość kryteriów śmierci mózgu oddaje poziom poróżnienia w tym zakresie środowisk naukowych. Ksiądz profesor wyraził tezę, że śmierć każdej osoby jest tak unikatowa jak jej życie. Narządy przeżywają dłużej niż ich pierwotni włodarze.

U podstaw organizacji konferencji legło słuszne, jak się okazało, założenie, że odpowiednia formuła i kameralny charakter stwarzają dobre forum dla gorących dyskusji i wymiany poglądów. Wykłady prelegentów cieszyły się zainteresowaniem i aktywną partycypacją uczestników konferencji. Same referaty mogą stać się pomocne w praktyce medycznej, ze szczególnym uwzględnieniem działań łączących się ze wzrastającym zapotrzebowaniem na organy do transplantacji. Prelegenci w swoich wypowiedziach wielokrotnie podkreślali konieczność organizacji i kontynuacji dalszych badań oraz konferencji, gdyż obecny kształt pojęć związanych z tematem „śmierci mózgu” jest mało precyzyjny i często niejasny. Z uwagi na skrótowy charakter niniejszego opracowania zaprezentowano jedynie główne tezy wystąpień i naszkicowano przebieg obrad w bardzo okrojonej formie. Zebrane referaty będą zaprezentowane w monografii naukowej, która zostanie przygotowana w 2016 roku.